

заняття, проводимом на рідному мові. Кожен новий крок починається з повторення і активізації вже існуючих знань і закінчується обобщенням. Перелік подібних методических вимог, які на сьогоднішній день можна вважати класическим, можна продовжити. По мірі накоплення подібного матеріалу можна говорити про рішення проблеми переодоління протиріччя між предметним і мовним компонентами.

Висновки і перспективи дальнєших досліджень в даному напрямку.

Рішення проблем білінгвального навчання предметам немовного циклу поки ще не можна вважати завершеним. Формування відповідних змісту навчальних дисциплін компетенцій в єдності з лінгвістическими навчаннями і вміннями продовжує викликати активний інтерес з боку лінгводидактів.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гайдукова Л. В. Система вправ для формування професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні у майбутніх учителів англійської мови. *Іноземні мови*. 2007. № 4. С. 26–32.
2. Корнева З. М. Навчання іноземних мов за методикою занурення: сучасний стан та перспективи розвитку. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*: зб. наук. праць. Київ: КНЛУ. 2002. Вип. 21. С.113–117.
3. Миролубов А. А. История отечественной методики обучения иностранным языкам. Москва: Ступени, 2002. 448 с.
4. Окуневич Т. Г. Основні принципи формування культури мовлення студентів-філологів в українсько-російському мовному середовищі. *Таврійський вісник освіти*: науково-методичний журнал. Херсон, 2003. № 1. С.150–157.
5. Петровська Ю. В. Прийоми реалізації автономного навчання іноземної мови студентів технічних спеціальностей. *Вісник Київського національного лінгвістического університету. Серія: Педагогіка та психологія*. Київ, 2006. Вип. 10. С.161–167.
6. Тарнопольский О. Б., Кожушко С. П. Методика обучения английскому языку для делового общения: учеб. пособ. Киев: Ленвит, 2004. 192 с.
7. Фрумкина Р. М. Психолінгвістика: учеб. для студ. высш. учеб. завед. Москва: Академия, 2001. 320 с.

УДК 378.016

DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2018-1-29-06>

СТАНОВЛЕННЯ МЕТОДИКИ ДИЗАЙН-ОСВІТИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ В НІМЕЧЧИНІ (БАУХАУЗ)

Потапенко М. В., викладач

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

nikolay.pnko@gmail.com

У статті розглянуто питання становлення дизайн-освіти на початку ХХ століття в Німеччині. Проведено аналіз системи навчання в одній з передових шкіл дизайну на той час – Баухаузі. Зроблено акцент на необхідності переосмислення викладацької спадщини цієї школи дизайну з метою використання її навичок викладання в сучасній системі навчання майбутніх дизайнерів. Стаття встановлює область проблем, пов'язаних з педагогікою дизайну.

Ключові слова: дизайн-освіта, історія дизайн-освіти, Баухауз, пропедевтика, кольорознавство, формоутворення.

THE FORMATION OF DESIGN EDUCATION METHODOLOGY AT THE BEGINNING OF THE XX CENTURY IN GERMANY (BAUHAUS)

Potapenko M. V., senior teacher

Zaporizhzhia National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine

nikolay.pnko@gmail.com

The article deals with the main aspects of formation of design education in the beginning of the XX century in Germany. The analysis of education system in one of the leading design schools of that time – the Bauhaus – has been done. Special attention is paid to the necessity of re-thinking the teaching heritage of these design schools in order to use their teaching skills in the modern system of future designers' training. The article defines the area of problems dealing with design pedagogic. The article aims to analyze, identify the main categories and principles of teaching methods in Bauhaus, determine the possibility of using particularly important techniques in teaching design to modern students. Pedagogic of Bauhaus is a much broader concept than training of artists-designers – it should be considered as a new system of art education in general. It is no coincidence that the school representatives once insisted that the main thing in the artist's training is not as much the ability to master the skills, to work with different materials, in different techniques, but also the new character of artistic thinking and the education of a socially significant person. The course on form-building, developed at Bauhaus, was included in many textbooks and textbooks for training of artists of different profiles. Gradually the evolution of the Bauhaus propaedeutic course took place: the amount of time that was given to the propaedeutic and then to the general course on form-building, increased. So, the statements of individual teachers about the formation of students' individuality, their creative tactics, and special, characteristic qualities of thinking have not lost their significance. Having experience in working with modern students one can assert that they would benefit from an introductory course similar to that developed for the Bauhaus. This course would provide the students with the insight of not only the laws of formation, but also the logic of changing forms in the process of action, movement, development. Besides, regardless of the subject, teachers should form such qualities in students' minds that would allow them to handle material, form, and color freely, and have a peculiar and new character of artistic thinking.

Key words: design education, history of design education, Bauhaus, propaedeutics, color science, form-building.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями.

Постановкою проблеми є визначення методів та принципів навчання в системі однієї з перших шкіл дизайну – Баухаузі. Проведення аналізу змісту завдань, методів, прийомів та можливість втілення кращих традицій у сучасній школі дизайну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми і на які спирається автор.

Про Баухауз написано безліч літератури. В одній із своїх книг «У як Bauhaus» Деян Суджич, директор Лондонського музею дизайну, описує події від історичної частини про споконвічну «банду чотирьох» (Ле Корбюз'є, Френк Лойд Райт, Вальтер Гропіус і Міс ван дер Рое) і наступне становлення школи Баухауз у 1919 році завдяки Гропіусу та його послідовникам, у числі яких були Альберт Ейнштейн, Марк Шагал й Оскар Кокошка, до особистих спогадів автора.

«Крапка й лінія на площині» – книга, написана відомим художником-авангардистом Василем Кандинським. У ній розповідається про теорію мистецтва авангарду, про взаємозв'язок крапки й лінії на площині, заявляючи, що вони є основою всього. Він наводить приклади, які розкривають перед читачами новий світ мистецтв, систематизує теоретичні думки й практичний досвід. Надалі всі свої дослідження В. Кандинський застосовує в процесі навчання студентів у школі Баухауз.

Йоганнес Іттен – швейцарський художник, теоретик нового мистецтва й педагог. Одержав усесвітню популярність завдяки сформованому ним навчальному курсу Баухауза, так званому форкурсу, що ліг в основу викладання багатьох сучасних початкових художніх навчальних закладів.

Його школа – повною мірою колективний творчий процес, що має на увазі таку взаємодію учителя й учня, коли перший багато черпає від чистої відчайдушності початкуючого художника, чия воля не обтяжена «стандартними» методами професіоналізму, але який

також і не володіє достатніми знаннями й досвідом. Викладач, завдяки такому цікавому і взаємно корисному спілкуванню, удосконалює і збагачує разом з учнем теоретичну базу загалом і тим самим, крім схоластичних, надає йому нові, більш досконалі засоби реалізації дарування, знайдені в їхніх спільних експериментах.

Система Йоганнеса Іттена побудована на положеннях маєвтики: вона не надає чіткої готової методики, а декількома координуючими вправами сприяє вихованню якостей вдумливого, спостережливого дослідника, який керується загальною спрямованістю, самостійно знаходить вирішення проблем.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою статті є проведення аналізу, виявлення основних категорій і принципів методики викладання в Баухаузі, визначити можливість застосування особливо значущих прийомів у навчанні сучасних студентів-дизайнерів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Період 1920-х років був для Німеччини одночасно важким і надихаючим часом. Саме у проміжку між двома світовими війнами Берлін став однією з головних столиць Європи, містом, де ждали інновацій та змін. Після жаків Першої світової війни кожна мисляча людина відчула необхідність в активній опозиції стосовно навколишнього світу.

Ці тенденції до змін торкнулися й мистецтва. У 1919 році молодий архітектор Вальтер Гропіус очолив експериментальну школу – одну із двох дизайн-шкіл, що суперничали у Веймарі. Одним з головних принципів роботи нового художника-майстра Баухауза проголошувався принцип зрощування мистецтва й ремесла, кращим прикладом якого стала архітектура. Легендарна програма навчання Баухауза поєднувала ремесло з мистецтвом на ранній стадії, що починалося з рівноправного співробітництва учнів у майстерні разом з викладачем, а закінчувалося будівельним експериментом на спеціальному майданчику.

Підготовчий курс.

Тривав півроку, наприкінці курсу – перехід у навчальні майстерні. Замість історії мистецтв і теорій базою у Баухаузі став експериментальний курс: у перші півроку роботи в школі учень знайомився з поняттями пропорції, масштабу, ритму й світла, тіні й кольору. Це давало змогу йому спробувати себе в усіх областях одразу й пройти всі стадії найпростіших вправ з різними матеріалами й інструментами, щоб кожний міг знайти своє персональне покликання. Ще викладачі Баухауза дуже обережно ставилися до досягнень техніки й вважали, що одне із завдань викладача – відгородити художника від потрясінь «механічного століття».

Практичний курс.

Тривав три роки. Після роботи в навчальних майстернях художника приймали в ремісничі гільдії, а потім у команду Баухауза. Саме так і складалося відоме дизайнерське ком'юніті Берліна, де не було учнів і вчителів, а ролі регулярно мінялися. Окремо під час практичного курсу студентів навчали пропорціям, оптичним ілюзіям і кольору.

Будівельний курс.

Третя і найсерйозніша фаза Баухауза: практична участь у будівництві (на реальному будівельному майданчику) і вільна творча участь у будівельному процесі (на експериментальному майданчику Баухауза) для тих, хто досяг найкращих результатів у навчанні.

У Баухаузі розроблено «Метод абстрактного композиційного моделювання». Це пропедевтичні курси на основі абстрактного композиційного моделювання Йоханеса Іттена, Ласло Мохой-Надя, Йозефа Альберса, курс основ формоутворення й аналітичного малюнка Василя Кандинського. Одним з найважливіших принципів викладацької діяльності в перших школах дизайну було «очищення художнього образу» від зайвих декоративних

елементів, доходячи до найпростіших форм. В обох школах викладачами був проголошений курс на першоелементи: лінія, геометрична форма, колір, фактура, рух і взаємодія цих простих форм. Перевагу надавали навчальним вправам й завданням, що спрямовані на абстрагування від реальності, тобто її прояв у вигляді геометричних композицій з найпростіших фігур.

Визнаний лідер Баухауза Вальтер Гропіус уважав, що реалізувати цілісну систему художньо-творчого виховання на першому етапі навчання необхідно за допомогою пропедевтики, бо тільки вона свій навчальний зміст, доступний учневі, бере відносно цілого, і якщо членує єдиний предмет на ізольовані частини для поетапного вивчення, то ні в якому разі не випускає із зору цю первинну цілісність. Ним була розроблена «концентрична модель навчання», яка містила в собі всі найважливіші компоненти проектування й технології, щоб дати учневі відразу ж проникнути поглядом у повну сферу його майбутньої діяльності. Подальше навчання великою мірою надіяло це знання життям і глибиною. Воно відрізнялося від «підготовчого навчання» тільки рівнем і ґрунтовністю, але не суттю». Попередній або пропедевтичний курс (Vorkurs) введено Вальтером Гропіусом у практику первісного навчання в Баухаузі для всіх студентів, незалежно від їхньої подальшої спеціалізації.

Йозеф Альберс писав: «Академічне вивчення методів роботи і їх практичного застосування збагачує знання, удосконалює техніку, однак не розбудовує творчої ініціативи. Уміння по-справжньому творчо мислити й необхідна для відкриттів захопленість з'являються (принаймні у початківців) під час вільних експериментів з матеріалами, під час роботи, не пов'язаної з виконанням будь-якого обов'язкового завдання. Тоді людина не відчуває примушення, не піддається ніяким впливам, вільна від усіляких забобонів. Саме вільне експериментування, не обтяжене заздалегідь теорією, а не виконання спеціального завдання, що вимагає певної підготовки, дає бажані результати, надає упевненість у собі».

Заслуга розробки в Баухаузі першої навчальної програми основ композиції в пропедевтичній інтерпретації належить Йоганнесу Іттену. У його практиці при оволодінні тим або іншим елементом композиції акцент робився, насамперед, не на умоглядний аналіз, а на почуттєву практику. Й. Іттен вважав правильним здійснювати вивчення виділеного композиційного засобу в наступній послідовності: спочатку відчути, пережити, потім зрозуміти й, нарешті, синтетично втілити. У зв'язку із цим Й. Іттен прагнув передати досвід не за допомогою наукових понять, а через «особливі моделі» – композиції, що зберігають почуттєву візуальну форму, однак у той же час відвернені від конкретної сюжетної основи. Цими вправами Й. Іттен поклав початок особливій формі художнього навчання, яка ствердилася в методиці Баухауза й по-різному надалі використовувалася, пристосовувалася для пророблення різноманітних композиційних тем.

Пропедевтичний курс Мохой-Надя охоплював досить широкий спектр тем, пов'язаних із формоутворенням. До Мохой-Надя ніхто в західних школах у пропедевтичному циклі не відводив простору такої уваги.

Пропедевтика визначила активно-творчу, практичну форму організації навчального процесу. На зміну репродуктивно-пасивним завданням прийшли композиційні вправи активно діючого характеру.

Уперше в навчанні основ композиції застосоване макетування, вільне експериментування з папером. Це дало змогу зробити більш ефективним вивчення пластичних якостей форми, розвинути об'ємно-просторове мислення учнів.

У сучасній методиці навчання основ композиції макетування є найважливішою сферою навчальної предметно-практичної діяльності, що стимулює здатність почуттєвого пізнання й формування сенсорної культури студента. З ранніх років людина перебуває у предметному середовищі, що звичне для неї, у такий спосіб сприймає навколишній предметний світ – це є сприйняття об'ємних форм.

Саме тому на початкових етапах проектування макет, як об'ємна форма ближчий, природніший і більш доступний у процесі сприйняття для студентів. Макетна практика, завдяки безпосередньому сприйняттю об'єкта, прямому контакту і шляхом безпосередніх предметних дій з ним, виявляється діючим дидактичним засобом збагачення почуттєвої практики майбутнього дизайнера, розвитку в нього просторової форми мислення.

В. Гропіус затверджував, що малюнок і живопис, безсумнівно, є найціннішими засобами індивідуального самовираження, проте папір і олівець, пензель і акварель є недостатніми, щоб розвинути почуття простору, настільки необхідне для свободи вираження. Отже, на його думку, студента варто із самого початку навчання ознайомити з тривимірними експериментами, а саме: з композицією в просторі разом з будь-якими вправами в матеріалі.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у заданому напрямі.

У той же час педагогіка Баухауза – це набагато ширше поняття, ніж навчання художників-дизайнерів – його потрібно розглядати як нову систему художньої освіти загалом. Невипадково представники школи у свій час наполягали на тому, що головним у підготовці художника є не стільки вміння володіти навичками майстерності, працювати з різними матеріалами, у різних техніках, а по-новому художньо мислити й виховувати соціально значущу особистість.

Курс із формоутворення, розроблений в Баухаузі, увійшов до багатьох навчальних посібників і підручників щодо підготовки художників різного профілю. Поступово відбувалася еволюція пропедевтичного курсу Баухауза: збільшувалася кількість часу, що відводився пропедевтичному, а потім загальному курсу з формоутворення.

Так, не втратили актуальності висловлювання окремих педагогів про формування індивідуальності студентів, їхньої творчої активності, особливих, характерних якостей мислення. Маючи досвід роботи із сучасними студентами-дизайнерами, можна стверджувати, що їм був би корисний ввідний курс, подібний до того, який був розроблений для Баухауза. Цей курс міг би навчити студентів розумінню не лише закономірностей формоутворення, однак і логіки зміни форм у процесі дій, руху, розвитку. Окрім цього, викладачі, не залежно від предмета, повинні формувати у студентів такі якості мислення, які дали б змогу їм вільніше працювати з матеріалом, з формою, кольором, мати своєрідний і новий характер художнього мислення. Виходить, що сучасна реальність – це непослідовний набір з безлічі соціальних феноменів минулого, унікальний для кожного з нас.

Проведений аналіз досвіду викладачів школи дизайну Баухауз показав, що теоретичні й методичні установки того часу не втратили своєї ефективності, а основні положення їхньої педагогічної концепції повною мірою можуть бути використані у сфері реформування сучасної вітчизняної художньої школи, зміст яких дає змогу по-новому зрозуміти й оцінити власну культурно-історичну й педагогічну спадщину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мелодинский Д. Л. Школа архитектурно-дизайнерского формообразования: учеб. пособ. Москва: Архитектура – С, 2004. 312 с.
2. Михайлов С. М., Михайлова А. С. Становление универсального проектного метода в первых школах дизайна – БАУХАУЗе и ВХУТЕМАСе в 1920-е г. *Мир науки, культуры, образования*. 2008. № 5 (декабрь). С. 104–106.
3. Новикова Я. В. Пропедевтический подход к многоуровневой подготовке дизайнеров. *Вестник Новгородского гос. ун-та*. Великий Новгород, 2008. № 48. С. 41–43.
4. Стасюк Н. Г., Киселева Т. Ю., Орлова И. Г. Основы архитектурной композиции: учеб. пособ. Москва: Архитектура – С, 2004. 96 с.
5. Степанов А. В., Малыгин В. И., Иванова Г. И. Объемно-пространственная композиция: учеб. для вузов. Москва: Архитектура – С. 2007. 256 с.
6. Суджич Д. В как Bauhaus. Азбука современного мира / пер. с англ. А. Зайцевой. Москва: Strelka Press, 2017. 400 с.